

NOVA AKROPOLA

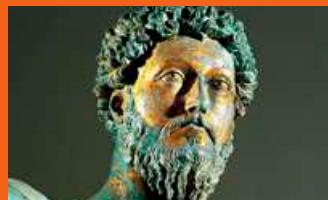
ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

STRAH OD USAMLJENOSTI

**BITI I POSTATI
SVJESTAN**

**UMIJEĆE PRIMJENE
STOICIZMA**

EPIKTET

**CICELY MARY
BARKER**

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

03 | 2024. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 STRAH OD USAMLJENOSTI

Jelena Sikirić

7 BITI I POSTATI SVJESTAN

Guđrun Gutdeutsĉ

10 UMIJEĆE PRIMJENE STOICIZMA

Alain Impellizzeri

II EPIKTET

O pitanjima karaktera i moralnog Źivota

Anđela Sekulić

14 CICELY MARY BARKER

ĉarobni svijet vila

Stela Zorić

18 JAGLAC – VILINSKI PEHAR

Marija Anđel

19 SAN O NUKLEARNOJ ENERGIJI

Florimond Krins

Impresum:

Glavni urednik: Anđrija Jonĉić

Izvršna urednica: Nataša Źaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jonĉić, Jerko Grgić, Nataša Źaja, Branislav Vukajlović, Damir Krivdić

Lektura: Branka Źaja

Tehniĉko uredništvo:
Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavaĉ:

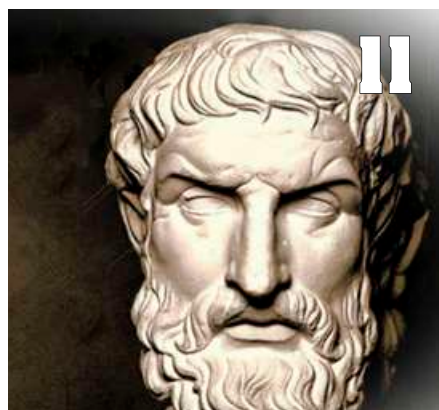
NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

Mnoge stručne analize i statistike pokazuju da je jedan od važnijih problema čovjeka današnjice, a posebno mladih, vezan za usamljenost, otuđenost, dezorijentaciju te njima pripadajuće različite nijanse strahova. Pitamo se kako je to moguće i kako je do toga došlo uz sve komunikacijske pogodnosti i golemu globalnu povezanost? Što smo to izgubili uz put?

Strah od usamljenosti često nesvjesno rješavamo stvaranjem površnih odnosa ili praćenjem ispravnih sadržaja koji nas ne oplemenjuju nego samo iscrpljuju. Bježi se i u radoholizam, odrađivanje ili jednako pasivnu rezignaciju sa stavom – ništa se tu ne može. Još su opasnije razne vrste ovisnosti koje ostavljaju duboke psihičke ožiljke i fizičke poremećaje. Skrivanje u virtualnom svijetu jedna je od najpodmuklijih manifestacija straha od usamljenosti upravo zato jer izmiče kontroli, zastire vid i odvaja čovjeka od stvarnosti i od onog najboljeg što ima u sebi.

Kao i u svemu, najveći je problem neznanje jer većina ni ne shvaća da postoji problem da bi ga počeli rješavati. Prvi bi korak trebalo biti osvještavanje najočitijih pokazatelja i uzroka usamljenosti kako bi zaustavili proces daljnjeg odvajanja i otuđenosti. Ako bolje otvorimo oči, vidjet ćemo koliko smo toga dobrog dobili od drugih i od života. Svatko može ponovno pronaći put na kojem nitko nije sam, ni prepušten sebi. No samo mi sami možemo usmjeriti korak našeg bića prema stazi ljudskog suživota.

Uredništvo

STRAH OD USAMLJENOSTI

Jelena Sikirić

Život je zanimljiva pojava, zadivljujuća i duboka, no unatoč brojnim potvrđama, ne doživljavamo ga uvijek tako. Živjeti sadržajno i svjesno ne izgleda sasvim jednostavno, osobito danas, u našem složenom i proturječnom vremenu. Mnoštvo problema, teškoća i stresnih situacija neprestano se "svaljuje na našu glavu".

Postoje problemi povezani s borbom za puko preživljavanje. Za njihovo rješavanje ljudi često žrtvuju zdravlje, živce, psihičku stabilnost, ponekad čine kompromis sa savješću, odričući se svojih principa. Borba za materijalno blagostanje mnogima je postala životno uvjerenje, vrhovni princip postojanja u ime kojeg je sve dozvoljeno. Ona je ljude pretvorila u sluge najpo-

pularnijeg i najmodernijeg svjetskog kulta, istisnuvši iz našeg života ne samo pojam Boga, nego i mnoge duhovne i ljudske vrijednosti. Danas vlada samo jedno božanstvo – Novac. Njegova vladavina, kao i vladavina svakog tiranina, daje u početku primamljiva obećanja, no kasnije donosi samo razočaranja i rušenje iluzija. Iza fasade idiličnog raja u kome materijalno osiguran čovjek može dobiti i raditi sve što želi, krije se mnoštvo neriješenih ljudskih konflikata od kojih možda ne stradava tijelo, ali stradava duša. Što više materijalni problemi izlaze na površinu i počinju se isticati kao životni prioriteti, tim više problemi duše prelaze u "ilegalu". Međutim, to što oni ne upadaju u oči, ne znači da ih nema, da ne muče ljude.

Usamljenost je jedno od tih gorućih, bolnih pitanja ljudske duše koja pogađaju sve, neovisno o materijalnom statusu, intelektualnom nivou ili broju diploma. Nema čovjeka koji bi se mogao pohvaliti da nikada na vlastitoj koži nije osjetio ovo osobito, ponekad nezdravo, a ponekad, naprotiv, vrlo duboko i plemenito nutarnje stanje. Ako se zapitamo zašto i u kojim se situacijama čovjek može osjećati usamljeno, odmah će postati jasno da se odgovor ne nalazi tako lako. Doista, problem usamljenosti podsjeća na golemi ledeni brijeg: postoji manji, za sve vidljiv i svima razumljiv gornji dio, no postoji također i drugi, mnogo veći dio, uronjen u vodu, koji ostaje van dosega čovjekovog pogleda, općih razmatranja i sveobjašnjavajuće, dostupne i shvatljive ljudske logike.

Iza fasade idiličnog raja u kome materijalno osiguran čovjek može dobiti i raditi sve što želi, krije se mnoštvo neriješenih ljudskih konflikata od kojih možda ne stradava tijelo, ali stradava duša.

Usamljenost: vidljivi dio ledenog brijega

Kada promotrimo gornji, površinski dio ledenog brijega, postaje jasno da stanje usamljenosti nastaje kada nedostaju kontakti s vanjskim svijetom i drugim ljudima, ili kada oni, zbog ovog ili onog razloga, postaju problematični. Iz ove pozicije glavni problem usamljenosti, oko kojeg se sve vrti i unutar kojeg se traže uzroci ovom stanju i izlazi iz njega, postaje aktualna i istinski važna tema međuljudskih odnosa. Pogledom u dušu usamljenog čovjeka moguće je vidjeti mnoštvo uzroka takvog stanja. Pročitali bismo u njoj dirljivu povijest o mnogim promašenim odnosima, o razočaranjima, o strahovima da opet ne budemo ranjeni i opet prevareni. Netko se osjeća usamljenim jer u svom životu uistinu nema nekoga koga bi volio, srodnu dušu s kojom bi mogao dijeliti i tugu i radost. Drugi u svojoj usamljenosti čezne naprosto za tim da bude zaista voljen, da barem u nečijem životu, makar i psećem, zauzima središnje mjesto. Mnogi se osjećaju usamljenima zato što usred mnoštva ljudi, čak među rodbinom i najbližima, ne nalaze one koji bi zaista mogli razumjeti njihove misli, osjećaje, skrivene snove i težnje. To je opće poznata činjenica i problem koji se često sreće kod onih koji imaju gomilu poznanika, ali ni jednog istinskog prijatelja. Mnogi se osjećaju

usamljenima jer su ih toliko puta odbacili, podvaljivali im, zavaravali ih, da više ne vjeruju nikome i ni u što, čak ni onda kada im se ljudi pokušavaju približiti s iskrenim i dobrim namjerama. Moramo spomenuti i usamljenost jakih i psihički stabilnih ljudi od kojih svi traže pomoć i savjet, kod kojih je moguće u bilo koje vrijeme doći i isplakati se na njihovom ramenu, zaboravljajući pritom da su ti "jaki" ljudi također usamljeni jer se nemaju na koga osloniti, zatražiti savjet, razumijevanje i podršku.

Osjećaj usamljenosti uvijek je izravno povezan s našim odnosima prema drugim ljudima.

Onaj koji je jednom osjetio usamljenost – bilo zato što nikada nije doživio pravu vezu, bilo zato što ju je izgubio – već se unaprijed boji. Strah od usamljenosti prirodan je i potpuno razumljiv. No vrlo često on postaje izvor pogrešnih rješenja, teških psihičkih stanja, nepromišljenih koraka. Kad shvatimo da je strah od usamljenosti samo vrh ledenog brijega, otkrit ćemo da je on zasnovan na jednoj bitnoj postavci. Osjećaj usamljenosti uvijek je izravno povezan s našim odnosima prema drugim ljudima. Ukoliko su oni skladni, mi nismo usamljeni, ukoliko nisu, događa se suprotno. Ukoliko se držimo ovih istinitih, ali površnih postavki i ne pokušamo dublje sagledati problem – a u većini je slučajeva tako – blagostanje i mir naše duše i naš osjećaj sreće ovisit će o drugim ljudima, a ne o nama samima. U većoj ili manjoj mjeri postajemo ovisni o njihovim reakcijama, raspoloženjima,

znakovima pažnje, njihovoj podršci, razumijevanju i pomoći. Prisutnost svega ovoga čini nas sretnima, pomaže nam da živimo i osjećamo se ostvareno i ispunjeno. Kada takva vanjska očitovanja izostanu, gubimo ravnotežu, povjerenje u sebe, padamo u depresiju, osjećamo se slabo, беспomoćno, ranjivo, a nerijetko život za nas gubi svaki smisao. Tako naša vlastita sreća najmanje ovisi o nama samima, a najviše o vanjskim okolnostima i o tome kako će se prema nama odnositi drugi ljudi. Strah od usamljenosti koji se potom rađa dobiva formu straha od gubljenja onoga što imamo, ili onoga što bismo mogli imati u povoljnim okolnostima.

Istinska usamljenost je usamljenost duše, ona nastaje kada njene suštinske potrebe nisu zadovoljene.

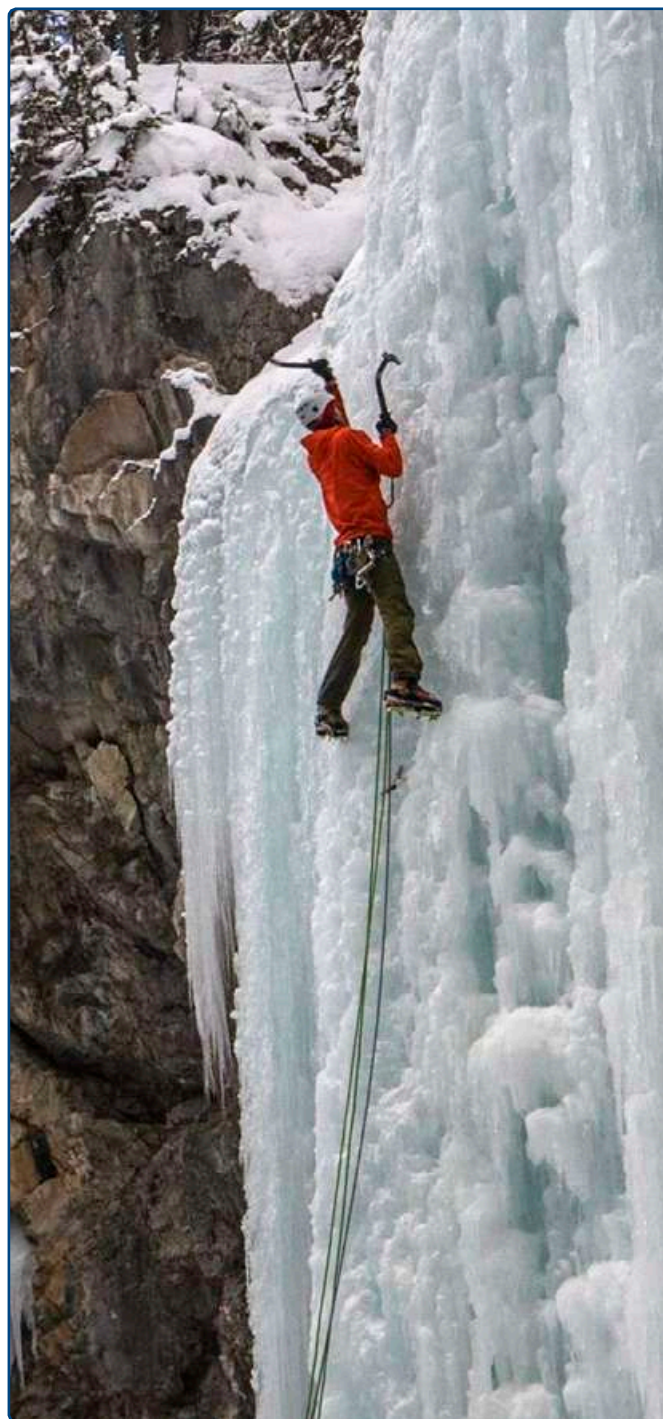
Ovo potvrđuju odgovori ljudi na pitanje zašto se boje usamljenosti. Jedni odgovaraju da je usamljenost strašna jer pod stare dane neće imati nikoga uza se. Drugi se boje proživjeti život, a ne osjetiti pažnju, toplinu, ljubav, podršku, bez druženja i bez prijatelja. Očigledno da su svi ti razlozi potpuno opravdani i uistinu dirljivi jer se tiču najosjetljivijih pitanja, no u njima postoji jedno malo "ali".

Problemi u odnosima – posljedice, a ne uzroci usamljenosti

Svaki put kada strahujemo da ćemo ostati bez onoga bez čega ne možemo živjeti, proizlazi da, slično Hermanu iz *Pikove dame*, sve svoje nade u sretan život vežemo uz jednu jedinu "kartašku kombinaciju" koju jednostavno moramo dobiti ili će se sve srušiti jer drugih kombinacija nemamo. Ali život nije film, i imajući to na umu, postavljamo si pitanje: "A što će se dogoditi ako zaista ostanemo bez voljene osobe, bez djece, bez prijatelja, bez podrške, razumijevanja i oslonca? Hoće li to značiti da je s našim životom gotovo? Znači li to da nema više nikakve mogućnosti osjećati se ispunjeno i da smo osuđeni na puko životarenje, u kojem pokušavamo zaboraviti i ne razmišljati?"

Želimo li odgovoriti na ovo pitanje, potrebno je pogledati dublje, u onaj drugi dio "ledenog brijega" koji nije odmah vidljiv i shvatljiv. I tada postaje očigledno da istinska usamljenost nipošto nije uvjetovana time kakve smo međuljudske odnose izgradili. Problemi u odnosima samo su posljedica, a ne uzrok usamljenosti. U skladu s tim, ako želimo upoznati istinsku

ljubav, prijateljstvo, osjetiti sreću, biti shvaćeni, živjeti s nekim na istoj "valnoj duljini", moramo riješiti dublja pitanja povezana s potrebama naše vlastite duše. A te potrebe ne ovise o tome kako se drugi ljudi odnose prema nama, nego ovise isključivo o nama samima, o tome kako se odnosimo prema životu, prema pitanjima postojanja, prema drugim ljudima, prema svijetu koji nas okružuje. Istinska usamljenost je usamljenost duše, a ona nastaje kada njene suštinske potrebe nisu zadovoljene. Duša ne čezne samo za istinskim međuljudskim odnosima, nego čezne i za svime što joj omogućava otkrivanje njezinih potencijala, skrivenih snova, njezine plemenitosti i duboke mudrosti.

BITI I POSTATI SVJESTAN

Gudrun Gutdeutsch

Jedan od najzagonetnijih fenomena u univerzumu. Nitko ne zna odakle dolazi i kamo ide. Gdje se nalazi i od čega se točno sastoji. Znanost, religija, psihologija i filozofija stoljećima ga nastoje definirati. Do danas nisu u tome uspjeli.

Neovisno o svim kontroverzama, svi se slažu da je riječ o iznimno složenom fenomenu koji zasigurno nikada neće biti u potpunosti shvaćen. U javnom kontekstu polako se ukorjenjuje ideja da u univerzumu postoji mnogo neriješenih zagonetki i da nikada nećemo sve razumjeti. Još se u mojim kasnim školskim danima u osamdesetima govorilo da se čovječanstvo nalazi na pragu shvaćanja svijeta u cje-

lini i objašnjenja svih pojava...

Tada sam se zapitala: je li to doista toliko važno? Zar zagonetke i misteriji također nemaju svoju vrijednost? C. G. Jung je tvrdio da velika životna pitanja nisu tu da bi se na njih odgovorilo, već da nas pokreću. Pozabavimo se, dakle, fenomenom svijesti koji se često postovjećuje sa spoznajom, opažanjem, umom, psihom, dušom...

SVAKODNEVNA SVIJEST: TREPERAVI UM

Tko god promatra sebe samog, utvrdit će da je svijest obično vrlo nemirna. Kao majmun skače uokolo, bavi se opažajima, budućnošću i prošlošću, ocjenjuje i prosuđuje. Automatski razlikuje neugodno od ugodnog. Odbija ono što je neugodno i želi to izbjeći, držeći se onoga što je ugodno. Te se procjene i prosudbe odvijaju potpuno nesvjesno, a potječu iz utisaka nastalih u djetinjstvu i iz uobičajenih navika. One su poput autocesta i nastaju međusobnim povezivanjem neuronskih mreža. Upravlja našim ponašanjem i imaju za posljedicu to da nam je teško razmišljati "izvan okvira". Mi često patimo od tih automatizama, ali ne znamo kako ih prevladati. Zato ćemo zasada samo reći: moguće je...

"Posjedovanje samoga sebe" svijest je o iskri besmrtno duše u nama, kao i unutarnje opažanje da to više ja može učiti u unutarnji dijalog s našim mislima, osjećajima i djelima.

SVIJEST, NESVJESNOST I IDENTITET

Kad se onesvijestimo, naše je opažanje isključeno, ne reagiramo, nemamo kontrolu nad onime što se događa. Kad se probudimo, prvo se zapitamo: Gdje sam? Što se dogodilo? Kad se pokrene sjećanje, ponovno postajemo svjesni svog Ja identiteta – kroz sjećanja na prethodna iskustva. Svjesno opažanje, prisutnost ovdje i sada i osjećaj sebe su se vratili.

Svijest o sebi razvija se u dobi od otprilike dvije do tri godine i formira se kroz iskustvo. U pubertetu dolazi do promjene svijesti. Mozak se potpuno mijenja. Na daljnjem životnom putu skupljamo znanja, oblikujemo svoju osobnost i zauzimamo svoje mjesto u društvu. Razvili smo svjesni identitet – u različitoj mjeri, jer postoje ljudi koji kroz život prolaze s aktiv-

nom pažnjom i drugi koji su skloniji prepustiti se struji života.

SAMOSVIJEST

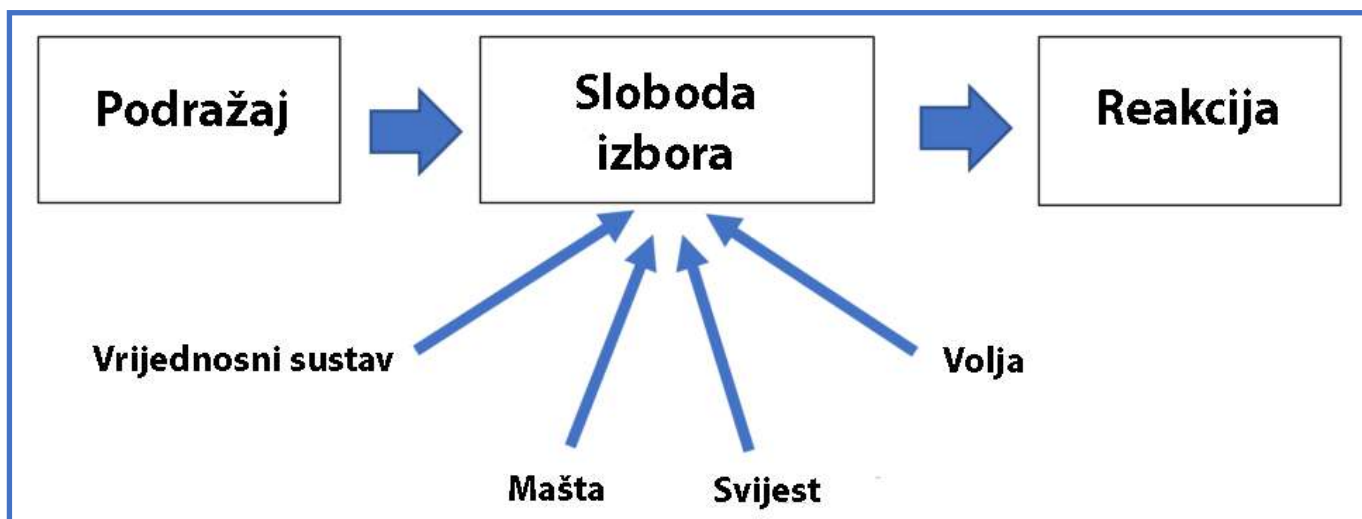
Ovaj pojam ima mnogo različitih značenja. Izjednačava se sa samopouzdanjem, ali se može smatrati i "posjedovanjem sebe". Ovdje se susrećemo sa sljedećim višeznačnim pojmom, jastvom. C.G. Jung ga definira kao "osnovni atom duše" koji u sebi sadrži i svjesno i nesvjesno. U jastvu su sadržani svi potencijali jednog ljudskog bića, ono postoji prije nego što čovjek razvije svijest o sebi. Za mene je to usporedivo s božanskom iskrom majstora Eckharta ili atmom hinduističke filozofije.

Dakle, "posjedovanje sebe" bi bila svijest o toj iskri besmrtno duše u nama, kao i unutarnje opažanje da to više ja može učiti u unutarnji dijalog s našim mislima, osjećajima i djelima. I da možemo opažati i mijenjati procese u sebi. Tako da možemo postupati u skladu sa svojim vrijednostima, to jest "vladati" sobom.

SVIJEST KAO POZORNOST I SVJESNO OPAŽANJE

To su pojmovi iz "budističke psihologije". Za razliku od zapadne psihologije koja postoji sto godina, budistička disciplina svijesti je jako stara. Te dvije psihologije imaju potpuno različite pristupe. Zapad traži provjerljive objektivne rezultate i definicije. Istočni put naglašava istraživanje i vježbanje uma i praktično iskustvo: Radi se o "postajanju svjesnim".

Pritom učimo kako pomoću svjesne pažnje izaći iz automatizama i destruktivnih misli. Jedan budistički učenjak i redovnik definira usredotočenu pažnju kao "jasnu i usmjerenu svijest o tome što se u uzastopnim trenucima opažanja događa s nama i u nama."

Sjećam se povratne poruke jedne polaznice koja je tjedan dana provodila vježbu pažnje. Bila je šokirana brojnim negativnim mislima i osjećajima koje je otkrila u sebi. I nije bila jedina. To zahtijeva unutarnji rad na svijesti. Jer mnogi odrastaju s neprijateljskom slikom čovječanstva. Karakteriziraju je suparništvo i natjecanje, od kojih se štitimo s maskom snage i sigurnosti. A budući da se često osjećamo ugroženo, često ne vjerujemo drugima i optužujemo ih za loše namjere.

Ne samo budizam, već i antički zapadni mislioci preporučuju brojne metode kako prepoznavati negativna stanja svijesti, opažati ih i kako ih transformirati u blagotvoran unutarnji stav. Epikurejci objašnjavaju da stalno moramo promišljeno birati. Umjesto da stalno razmišljamo o problemima i nevoljama i pripremamo se za to, treba živjeti ovdje i sada. Odvratiti misli od bolnih stvari i usredotočiti se na pozitivno. No, što učiniti u slučaju poteškoća?

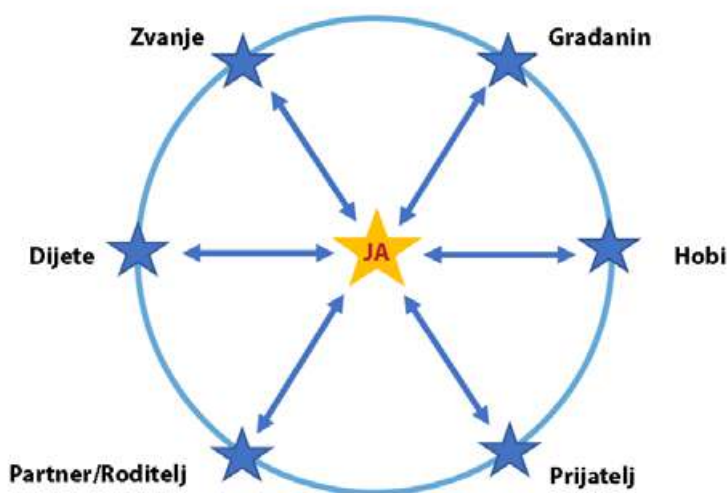
ŠIRENJE SVIJESTI KROZ PROBLEME?

Prema stoičkom filozofu Epiktetu, nisu stvari ono što nas brine, već mišljenja koja imamo o njima. To su naši stavovi i predodžbe o tome kako bi nešto trebalo biti. Kako bi se drugi čovjek trebao ponašati, kako bi trebao provoditi svoj odmor ili kako bi se vrijeme trebalo razvijati. Ali, ako se opustimo i upustimo u avanturu života, tada ćemo svugdje naići na prilike za učenje. Stav otvorenosti i znatiželje, u kombinaciji s fleksibilnošću, preduvjet je da postanemo mudri. Život je pun iznenađenja i u svakoj situaciji imamo priliku odlučiti kako ćemo reagirati. Američki menadžer i autor Stephen Covey objašnjava da između podražaja i naše reakcije postoji slobodan prostor izbora. Ovdje možemo pritisnuti tipku za pauzu i aktivirati svijest, volju i maštu te odabrati radnju ili riječi koje odgovaraju našim vrijednostima. I tako se osloboditi neželjenih obrazaca navika.

Evo primjera za ovo: predavač je htio otputovati na kongres, na kojem je trebao održati glavno izlaganje. Stigavši u zračnu luku, pročitao je na oglasnoj ploči da je jedini let do mjesta u kojem se održava kongres otkazan. Njegova reakcija na taj neočekivani obrat bila je rečenica koju čovjek može prizvati u sjećanje u teškim situacijama: "Sada me stvarno zanima kako će moj život ići dalje!" Takav stav znak je usredotočene svijesti.

SVIJEST KAO USREDOTOČENOST

Na prikazu niže objašnjava se praktični aspekt svijesti kao unutarnjeg središta iz kojeg se ulazi u različite uloge u životu. Cilj je svjesno djelovati u skladu s vlastitim vrijednostima i idealima. To je autentičnost u filozofskom smislu. Tako ostajemo vjerni sebi u različitim područjima života. Istovremeno, možemo obazrivo i samosvjesno stupiti u kontakt s drugima.

Na crtežu je prikazano šest područja života. Primjer: Svaki čovjek je dijete svojih roditelja, svi smo građani društva, uglavnom imamo posao, često partnera i/ili smo roditelj. Imamo prijatelje i možda ovaj ili onaj hobi ili društvenu obavezu. Svaki put kad susrećemo različite ljude, nalazimo se u drugačijem odnosu. Naprimjer, na poslu smo podređeni šefu, ali u slobodno vrijeme možda imamo vodeću poziciju. Kada se susretnemo sa svojim roditeljima, postoje jasna očekivanja koja proizlaze iz obiteljskih odnosa. Želimo li se toga osloboditi, može doći do sukoba. Trebamo se svjesno odlučiti i istovremeno ući u razgovor na dobro promišljen i obazriv način.

Promjena iz jednog područja života u drugo, odnosno iz jedne uloge u drugu, treba se uvijek odvijati preko središta. Tu je smještena svijest koja u idealnom slučaju sve promatra iz ptičje perspektive. Odozgo nam pomaže da svoje mišljenje, govor i djelovanje biramo u skladu s našim vrijednostima: da ostanemo vjerni sebi i da djelujemo iz unutarnje smirenosti. ☸

Snjemačkog prevela: Ružica Mesić

C. G. Jung definira jastvo kao "osnovni atom duše" koji sadrži ne samo svjesno nego i nesvjesno.

UMIJEĆE PRIMJENE STOICIZMA

Alain Impellizzeri

Od Instagrama do X-a, od YouTubea do međunarodnih bestselera, mudrost stoika ponovno nadahnjuje brojne ljude diljem svijeta. Njihova se poruka jasno povezala s nečim dubokim i temeljnim u duhu vremena. Ohrabrujuće je to što stoicizam potječe iz vremena krize, dekadencije i konfuzije jer ponovno oživljavanje njegovih razboritih savjeta sugerira da mnogi opet traže odgovore i smjer prema boljem putu.

Zašto su stoici danas popularni? Bilo da se radi o Marku Aureliju, Seneki ili Epiktetu, oni pružaju nadahnjujuće savjete, jednostavno, ali duboko vodstvo koje čovjeku može pomoći u stjecanju šire perspektive te otkrivanju onog bitnog u kaosu svakodnevnog života. Nije li to nadahnjujuće, nije li svakom čovjeku ovakva mogućnost privlačna?! Ali, što s njom radimo?

Što doista činimo sa savjetima stoika? Dok objavljujemo na društvenim mrežama one koji nam se sviđaju i koje dijelimo, promišljamo li doista o smislu onoga što nam predlažu? Tražimo li izazov koji stoici predlažu ili pasivno upijamo njihove riječi, samo umirujući dušu, dok nam tijelo ostaje umrtvljeno inercijom svakodnevne? Možemo li se, nadahnuti mislima stoika, suočiti s prirodnim nedaćama i svakodnevnim okolnostima spokojno i plemenito, a što ovisi samo o nama?

Što nam, dakle, sugeriraju stoici? Da je život borba? Da, ali ne samo to. Jer doista, život je izazov, ali u njemu postoji ljepota, a ljepota je u tom naporu. Njihovo nas učenje vodi do dubljeg promišljanja koje nas povezuje sa životom u cjelini. Da, poteškoće postoje, ali kada se povežemo sa životom, ujedinjujemo se sa svim živim bićima.

Na kraju, stoicizam je praksa vertikalnosti. Poput starih stupova *stoe* (po kojima je Zenon Kitijski izveo ime za svoje učenje), stoicizam predlaže uspravnost, stabilnost i unutarnju snagu. Takva vertikalnost nudi novu perspektivu, te zaista možemo vidjeti što se nalazi u našoj sferi utjecaja. To dovodi do poznatog stoičkog stava, ponekad pogrešno shvaćenog kao ravnodušnost, bezosjećajnost, dok se zapravo radi o sposobnosti prihvaćanja onoga nad čime nemamo kontrolu.

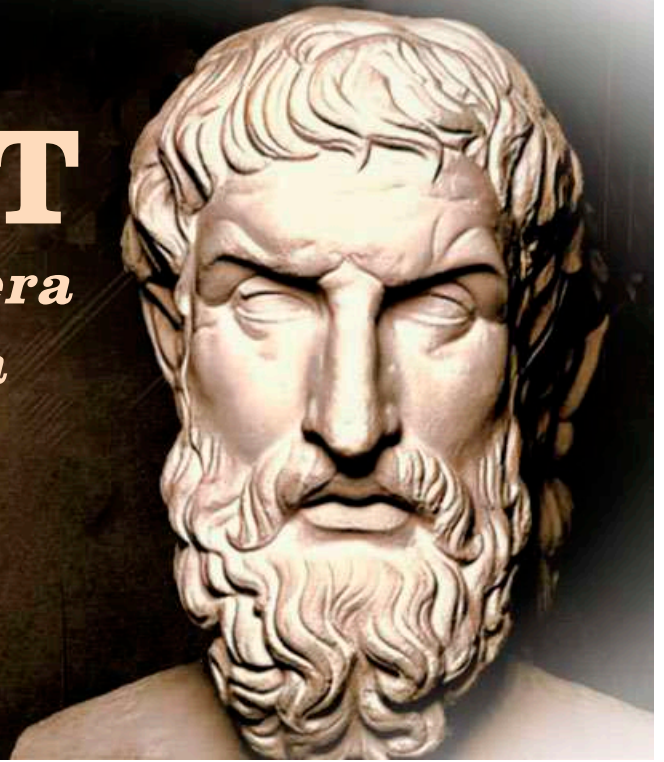
Stvari poput mišljenja drugih ljudi, želje, potrebe da udovoljimo drugima, očekivanje rezultata, sve je to izvan domene naše kontrole. Epiktet napominje da su u našoj sferi utjecaja samo naša volja i razum, ništa drugo. Dok učimo to prihvatiti, usredotočimo se na ono što možemo promijeniti i odvojimo se od onoga što ne možemo. Ovaj proces oslobađa naš unutarnji potencijal, olakšava našu percepciju stvarnosti i omogućuje nam da mirno odgovorimo na nedaće, da ne budemo žrtve okolnosti.

To znači udahnuti život svemu što radimo, preuzeti odgovornost za detalje, male stvari koje često doživljavamo kao nevažne. To znači obraćati pozornost na svoje svakodnevno ponašanje, reakcije, razvoj gesti ljubavnosti, njegovanje otvorenog uma i vježbanje dobrotivosti i strpljenja u ovim izazovnim i nesigurnim vremenima. Tako možemo primijeniti umijeće stoicizma kao put prema smirenom i autentičnom životu. 🏆

Sengleskog prevela: Daniela Devčić

EPIKTET

O pitanjima karaktera i moralnog života

Epiktet je jedan od istaknutih predstavnika stoicizma, filozofskog pravca koji je duboko utemeljen na etici, na pronalaženju sreće kroz vrlinu i slobode kroz mudrost. Rođen u ropstvu kojeg se kasnije oslobodio, njegov bi se život možda mogao nazvati teškim i tragičnim, no Epiktet kaže: *Život čovjekov nije bez teškoća, ali su te teškoće razmjerne njegovoj snazi.*

Na drugom mjestu kaže: *Što drugo tragedije opisuju, do patnje onih koji su bili preko mjere opsjednuti izvanjskim stvarima? Ako, dakle, treba nekoga kroz priču, makar i izmišljenu, naučiti da sve što je van nas i u čemu nema slobode izbora, nema ama baš nikakvog značaja, ja bih se prvi podvrgao toj nauci, jer ona bi mi donijela život miran i spokojan!*

Podučavao je o važnosti razlučivanja onoga što je stvarno u našoj vlasti od onoga što nije. Na prvom mjestu svojim primjerom, a potom i razgovorima, podučavao je da su u našoj vlasti mišljenje, djelovanje, sve ono što je po prirodi slobodno, što se ne može spriječiti ni omesti. Dalje uči da smo robovi u duši podredimo li se svemu onome što ovisi o drugima i nalazi se u rukama drugih. Savjetuje da kontroliramo svoje reakcije na ono što ne možemo kontrolirati.

Nema, dakle, nikog nada mnom tko bi mi osigurao neko dobro, ili me uvalio u neko zlo, nego ja osobno imam vlast nad time.

Rođen oko 50. godine nove ere u Maloj Aziji, ovaj čuveni stoik bio je slobodan daleko prije nego što mu je Epafrodit podario slobodu. Njegova učenja nadahnula su mnoge, a među njima i careve Hadrijana i

Domicijana. Veliki broj praktičnih savjeta o postizanju harmonije, moralne čvrstoće i mudrosti u različitim životnim situacijama ostao je sačuvan u bilješkama Epiktetova učenika Flavija Arijana.

Epiktet nije svojim učenicima nametao ideal savršenog mudraca, već je poučavao jednostavnu i praktičnu filozofiju, učeći ih da postanu istinski dobri ljudi. Njegova učenja ističu važnost nutarnjeg mira i postizanja sreće kroz prihvaćanje stvarnosti onakvom kakva ona je.

O onome što je u našoj vlasti i onome što nije
Stoga imaj na umu: ako ono što je po prirodi neslobodno smatraš za slobodno, a ono što je tuđe za svoje, imat ćeš samo nepravilnost, žalostit ćeš se, uznemiravat ćeš se, optuživat ćeš i bogove i ljude; a smatraš li za svoje samo ono što je doista tvoje, a ono što je tuđe, kako jest – za tuđe, nikad te nitko neće prisiljavati, nitko ti neće ometati, nećeš se ni na koga žaliti, nitko ti neće nauditi, nikakva neprijateljstva nećeš imati, jer uopće nećeš nikakve štete pretrpjeti...

Međutim, mada smo u situaciji da samo o jednom možemo voditi računa, i tome se posvetiti, mi hoćemo brinuti o mnogim stvarima i za mnogo štošta se vezati: i za svoje tijelo, i za imanje, i za brata, i prijatelja, i dijete, i služinčice. A kad smo tako vezani za sto stvari, to postaje veliki teret, opterećuje nas i pritiska.

Između ostalog, Epiktet je promišljao i o čovjekovoj ulozi u široj cjelini i važnosti njenog otkrivanja. Kaže da svaki čovjek ima specifičnu ulogu u "kozmičkoj zajednici ljudi i bogova" koju treba živjeti na dostojan način.

U kozmičkoj zajednici ljudi i bogova svakome je dana određena uloga; čovjek ima dužnost najprije otkriti koja je njegova uloga, a potom nastojati tu ulogu dostojno odigrati, koristeći u punoj mjeri svoju moć racionalnog mišljenja.

... Ako pažljivo promatramo, naći ćemo da živom biću ništa ne pada tako teško kao odsustvo logike, kao i da ga ništa ne privlači koliko ono što je utemeljeno na čistom razumu.

Međutim, jednom čovjeku jedno izgleda razumno ili nerazumno, a drugom drugo, baš kao i što je dobro, a što zlo, što korisno, a što nekorisno. Zato nam je ponajviše i potrebno obrazovanje, da bismo naučili kako primjenjivati opći pojam razumnog i nerazumnog na pojedinačne slučajeve, a u skladu s prirodom. U procjenjivanju toga što je razumno ili nerazumno mi uzimamo u obzir ne samo izvanjsku vrijednost stvari koje su u pitanju, nego i što čija životna uloga podrazumijeva...

Onda netko pita: 'A odakle ćemo mi znati što spada u nečiju ulogu?' A odakle jedan bik zna kakve su mu sposobnosti, pa kad se lav pojavi, on jedini istrčava pred cijelo stado da ga zaštiti?! Nije li jasno da ako se ima sposobnost, tu postoji i svijest o toj sposobnosti? Tako i među nama, tko je na nešto spreman i sposoban, taj će toga biti svjestan. Ali i bik nije bik čim se rodi, niti je čovjek od rođenja hrabar i plemenit, nego mora kao vojnici vježbati u nepovoljnim vremenskim uvje-

tima i pripremati se, a ne bezglavo srljati u nešto što mu uopće ne priliči.

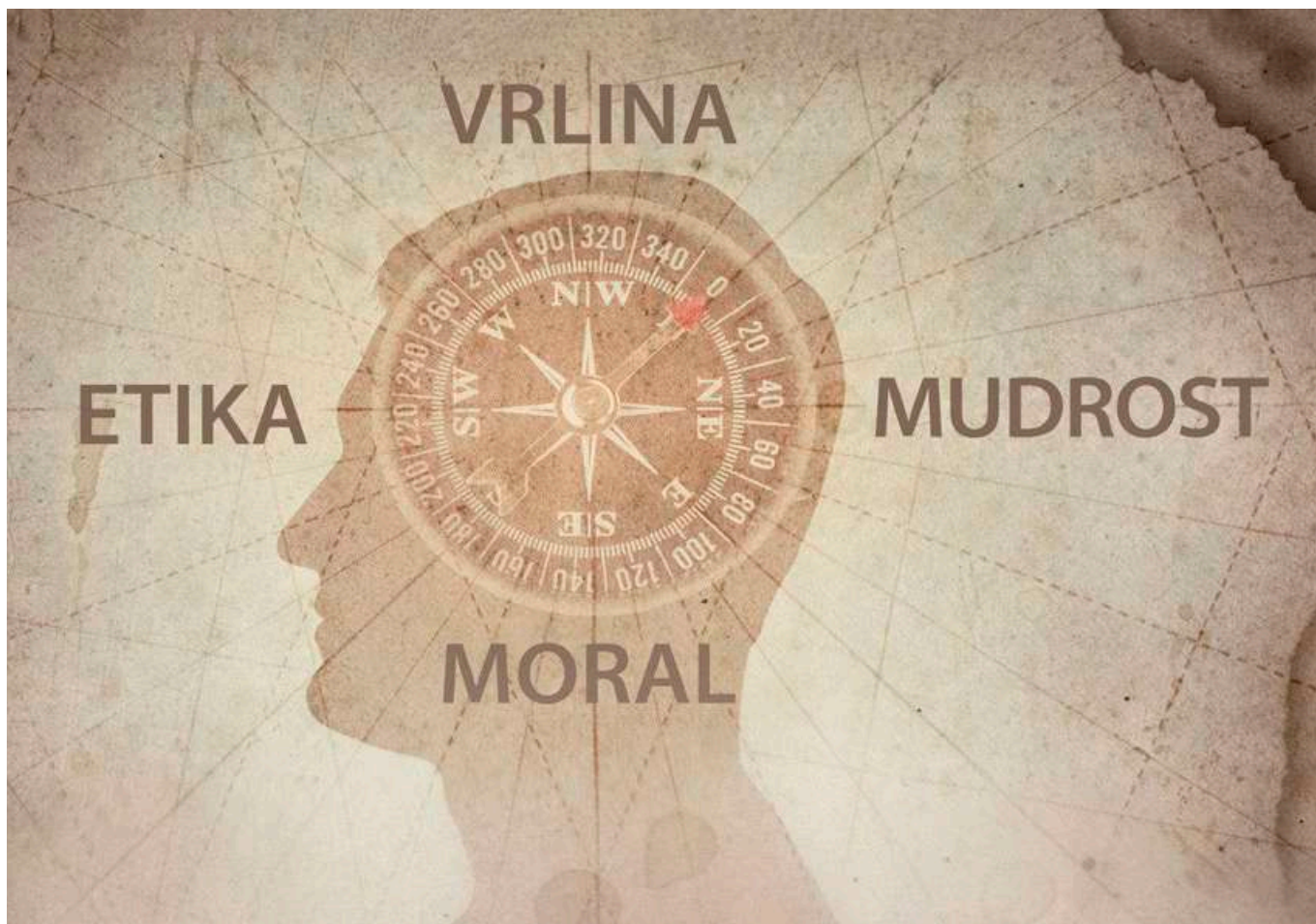
Iz stoičke riznice mudrosti možemo naučiti kako donositi odluke, kako se nositi s teškoćama, kako biti zadovoljan životom, kako razumjeti prijateljstvo itd. U Epiktetovim učenjima možemo pronaći smjernice kako živjeti u skladu s prirodom, kako prihvaćati i ispunjavati svoje uloge i kako se nositi sa izazovima koje nam život neminovno postavlja.

[...] zar ne želiš krenuti od početka i prvo postaviti temelj, razmotriti je li tvoja odluka ispravna ili neispravna, pa tek onda na tom temelju graditi nešto čvrsto i postojano? No ako je temelj koji si postavio sav truo i trošan, tu ne vrijedi dalje zidati – što veće i glomaznije zdanje podigneš, utoliko prije će se srušiti u prah.

[...] gdje se drugo može naći prijateljstvo osim tamo gdje i vjernost, poštenje i isključiva odanost prema vrlini...

Čovjek može biti sretan ako razumno i bez negodovanja reagira na ono šta mu se događa, a što je dio Božjeg plana; snaga i sposobnost da sve podnese dane su mu od prirode, i ništa od toga što mu se događa ne nadilazi njegove snage.

A tko je stvarno jak i nepobjediv?

Onaj koga ne izbacuje iz takta ništa od onoga u čemu on nema izbora.

Ništa veliko ne nastaje tek tako, iznenada, ni grozd tako ne sazrijeva, ni smokva. Ako ti meni sad kažeš: 'Hoću smokvu', ja ću ti odgovoriti: 'Za to treba vremena'. Pusti drvo da prvo procvjeta, pa da zametne plod, pa da plod sazri. Znači, ako plod smokve ne sazrijeva trenutno, za jedan sat, kako ti onda hoćeš pobrati plod ljudske misli za tako kratko vrijeme i bez imalo napora?

Život je kao igra loptom, važno je igrati spretno i po pravilima, ali se ishod igre ne može predvidjeti.

Nisam vječit, čovjek sam, dio jedne cjeline, kao što je sat dio dana.

S kakvim si uputstvom došao na ovaj svijet, kakvo ti je naređenje dano? Da svoje čuvaš i paziš u svakoj prilici, za tuđim da ne posežeš. Da budeš vjeran i pouzdan – to je tvoje; čestit i pošten – opet tvoje; može li ti itko to oduzeti? (...) Kad ideš za onim što nije tvoje, izgubio si nešto svoje.

A što kaže Božji zakon? Da čovjek čuva svoje i da ne traži tuđe, što mu je dano time da se služi, a što mu nije dano, za tim da ne žudi, kad mu se nešto uzme, da se od toga lako i bez odlaganja oprosti, budući zahvalan što je imao prilike da u tome izvjesno vrijeme uživa...

Materijal na kojem radi istinski dobar i častan čovjek je njegovo vladajuće središte, baš kao što je za liječnika ili mesara to tijelo, a za zemljoradnika njegova njiva; zadatak, pak, istinski dobrog i časnog čovjeka jest da vanjske utiske i percepcije tumači i koristi u skladu s prirodom.

Kao jedan od njegovih posljednjih velikih predstavnika, Epiktet je neizmjereno obogatio rimski stoicizam i ostavio trajan doprinos filozofiji. Njegove filozofske težnje svoju praktičnu primjenu nalaze i danas, skoro dvije tisuće godina kasnije. 🏠

Citati iz knjige: O pitanjima karaktera i moralnog izbora, SKZ, 2019.

Priredila: Anđela Sekulić

CICELY MARY BARKER

ČAROBNI SVIJET VILA

Stela Zorić

Cicely Mary Barker rođena je u Croydonu, u široj okolici britanske prijestolnice, 28. lipnja 1895. godine, u obitelji čiji su preci bili tesari više od četiri stotine godina. Cicelyin otac s ljubavlju je izrezbario propovjedaonicu koju je 1909. godine darovao lokalnoj crkvi sv. Edmunda. Umjetnost je mladoj Cicely stoga bila urođena i prirodna.

Cicely je bila osjetljivo dijete koje je patilo od epilepsije. Kako bi je zaštitili, roditelji su je školovali kod kuće. Kako nije išla u školu, imala je vremena intenzivno se baviti crtanjem i slikanjem te šetati i istraživati prirodu oko Croydona. Kada su njeni roditelji shvatili da Cicely posjeduje istinski talent za umjetnost, dopustili su joj da završi dopisni

tečaj crtanja na *Croydon School of Art*.

U svojoj šesnaestoj godini, Cicely je osvojila drugu nagradu na natjecanju crtanja plakata koje je organiziralo Croydonsko umjetničko društvo. Nedugo nakon toga izabrana je za članicu Društva, postavši njihov najmlađi član.

Iste je godine njen talent prepoznat na nacionalnoj razini kada je Raphael Tuck, ugledni trgovac umjetnicima, otkupio set oslikanih razglednica. Ubrzo je njen rad postao profitabilan i omogućio joj da živi od njega. Na veliko zadovoljstvo obitelji, Cicelyina epilepsija nestala je nakon Prvog svjetskog rata i nikada se više nije vratila.

Cicely je živjela u jedinstvenom razdoblju povijesti umjetnosti. Nedugo prije njenog rođenja, svijet umjetnosti u Velikoj Britaniji u potpunosti je uzdrimala skupina umjetnika koji su se zvali *Predrafaelitsko bratstvo*. Stvarali su umjetnost koja je bila u izravnoj suprotnosti s onime što je tadašnja umjetnička elita smatrala "finim". Zalagali su se za povratak starijim oblicima slikanja te su se posvetili promatranju prirode, istraživanju mitologije, uključujući bajke i narodne priče.

Nakon kratkog djelovanja predrafaelita (koje je već završilo kada je Cicely postala umjetnica), nekoliko drugih umjetničkih i književnih pokreta poteklo je iz tog izvora. Može se reći da su predrafaeliti utrljali put pokretima kao što su *Art Nouveau* i *Art Deco*, koji su dali mnoge vrhunske umjetnike, pjesnike i obrtnike.

Cicely je odrasla čitajući ilustrirane knjige priča Kate Greenaway i Randolpha Caldecotta, koji su bili

povezani s predrafaelitima. Izložena njihovom radu od svojih najranijih godina, Cicely se divila njihovom likovnom izričaju i smatrala ih svojim stvaralačkim uzorima. Dijelila je njihovu fascinaciju elegancijom i romantikom srednjeg vijeka. Prateći Cicelyin opus, jasno je vidljiv njihov utjecaj – ne primarno u tehničkom smislu, nego u izboru tema, postizanju osjećaja i atmosfere. Poput predrafaelita, Cicely je pokušavala slikati instinktivno, na način koji joj je bio prirodan, ne mareći previše za umjetničke teorije.

U 24. godini Cicely je u obiteljskoj kući, u ulici *The Waldrons 23*, uredila likovni studio, a nedugo nakon toga njezina sestra Dorothy je otvorila školu i vrtić. "Moja je sestra vodila dječji vrtić i ja sam uzimala njezine učenike za modele. Godinama sam oko sebe imala veselu atmosferu s mnogo djece. To su dani koje nikad neću zaboraviti", ispričala je kasnije novinaru *Croydon Advertiseru*.

Svakodnevno promatrajući djecu kako rastu i igraju se, Cicely ih je crtala te oštrila vještine za svoje najveće djelo – knjigu o *Cvjetnim vilama*. Premda je Cicely dugo imala ideju kreirati knjigu ilustracija, pravi preobrat dogodio se u ljeto 1920. dok je vodila dnevnik tijekom svog boravka u idiličnom engleskom seocetu Storringtonu, okruženom zelenilom, šumama i livadama punim divljeg cvijeća. Nedugo po dolasku, Cicely je uronila u stare legende i priče o selu okruženom vilama. Zapisivala je sitne detalje: kako mještani prepoznaju vile, gdje se mogu pronaći, sistematizirala vodič za vilinsko drveće i krugove, sabirala lokalne priče, čak je pronašla i stari recept za pekmez od kupina koji su navodno vile prenijele ljudima. Potaknuta bogatstvom materijala, Cicely je marljivo ilustrirala, a inspiraciju za prikaz vila crpila je među učenicima u sestrijoj školi i vrtiću.

Cicely bi uz svaku ilustraciju napisala i pjesmu, otkrivajući svijetu divni talent za poeziju. Ovi kratki, razigrani stihovi daju vesela objašnjenja prirodnih pojava, poput padanja lišća u jesen, sazrijevanja žirova na drveću, njihanja krošnji na vjetru... U pjesmama se Cicely dotakla i nekih šaljivih detalja kao što je, primjerice, veza između izgubljenih čarapa i vila.

Nakon povratka doma, prepuna nadahnuća, odlučila je povjeriti svoj dnevnik Britanskom društvu vilinskog folkloru na čuvanje. Dnevnik je oduševio skoro sve koji su ga pročitali, i mnogi su se složili da se takvo dražesno djelo mora objaviti.

Izdavačka kuća Blackie uskoro je prepoznala veliki potencijal dnevnika, otkupila ga i objavila kao knjigu pod imenom *Cvjetne vile*. Cicely, tada dvadesetsedmogodišnjakinja, proslavila se u cijelom svijetu, ali joj je draže bilo to što je knjiga napravila pravu malu revoluciju i dala novu dimenziju žanru dječje literature. U tom pogledu Cicely je bila pravi predrafaelit u srcu, umjetnik koji je svojim radom otvorio nova polja kreativnosti i oslobodio se mnogih okova prošlih formi.

Velika i iznenadna slava nije promijenila Cicelyin način života. Nježna, tiha i povučena, ali s bogatim nutarnjim životom, Cicely je oduvijek bila u potpunosti posvećena svojoj umjetnosti, a jako važne su joj bile njezina obitelj, religija i miran život među odabranom grupom prijatelja. Intenzivno se bavila humanitarnim radom te je uvijek bila spremna dati onima u potrebi, najčešće mladim djevojkama. Kao potomak dugog niza tesara, Cicely je uspješno nastavila obiteljsku tradiciju, samo na jedan drugi način. Za crkvu

sv. Edmunda u Pitlakeu, gdje je njezin otac svirao orgulje i izrezbario propovjedaonicu, Cicely je dizajnirala mozaik u spomen na sestru. Tijekom svog života napisala je i ilustrirala brojne knjige, slikala portrete i crkvene murale.

Navika joj je bila nositi olovku i blok za crtanje kad god bi odlazila u prirodu ili na odmor, i brzo skicirati što god bi joj okupiralo pažnju, u nadi da će to iskoristiti za neke svoje buduće radove. Biljke, a posebno cvijeće, proučavala je oštrim okom botaničara, te je postala vrstan stručnjak nakon što je prikupila ogromnu količinu botaničkih podataka iz mnogih izvora. Često je surađivala sa stručnjacima iz Kraljevskog botaničkog društva i čak crtala za njih.

Kada su pedesetih godina umrle Cicelyina sestra i majka, postala je vrlo usamljena. Prodala je svoj stari studio i preselila se u kućicu s dovoljno prostora za studio na katu. Međutim, zbog narušenog zdravlja i sve slabijeg vida morala je odložiti svoje kistove i ovisiti o brizi drugih. Umrula je u bolnici u Croydonu 16. veljače 1973. u dobi od sedamdeset i sedam godina. Njezina se smrt poklopila s pedesetom obljetnicom objave njezine međunarodno poznate knjige *Cvjetne vile*. ♀

Otvori oči!

U kupovini i školi, u poslu i u igri,
Zauzetim ljudima cijeli dan proleti
Tamo-amo, oni žure, jure,
I u prolazu jedva da primijete
Cvijeće uz pute, dobro znano svima,
Čija imena tek malo njih zna reći.

Ne razmišljaju nikad o vilin-narodu
Što skriva se možda samo za šalu!

O, kad bi ti ljudi samo znali
Što nalazi se sve po polju i u šumi;
Koje se vilinske otkrivaju tajne
Puteljkom svakim, cestom il' stazom—
Otvorenih očiju bi išli i gledali,
(Kao što ćete vi, kada pročitate ovu knjigu)
A onda bi barem naučili vidjeti
Kako lijepe obične stvari mogu biti!

Proljetna čarolija

Svijet je vrlo star
Al' godinu za godinom
Opet raste nov
Kad pupoljci se pojave.

Svijet je vrlo star
A ponekad i tužan
Al' kad tratinčice dođu
Svijet je sretan.

Svijet je vrlo star
Al' svakog proljeća
Opet raste mlad,
Uz pjesmu vila.

Pjesma vile Ljubičice

Pačić i crvendać skakuću uokolo
Jaglačice mi susjede
Sunce već grije mahovine tlo
Tu i ja sam, gdje proljeće je stiglo
Probudio me zov kukavice.

Gdje?

Gdje su to vile?
Gdje možemo ih naći?
Vidjesmo vilin-krugove
Što za sobom ostavljahu!

Nakon što plešu cijelu noć,
Kuda idu?
Ševo, na nebu visoku,
Reci, znaš li?

Zar je to tajna
Koju nitko ne odaje?
Zašto, pa u tvom vrtu
Sigurno borave!

*Ne treba putovati,
daleko tražiti:
Gdje ima cvijeća,
Tamo je vila sreća!*

JAGLAC VILINSKI PEHAR

Kada se krajem zime otopi snježni pokrivač, a ojačalo Sunce svojom snagom ohrabri biljni svijet na novi početak, zapaziti ćemo na sunčanim proplancima, među grmljem i uz rubove šuma, male žute cvjetne hrpice jaglaca. Jaglaci su trajnice s listovima cjelovitog ili reznjastog ruba složenim u prizemnu rozetu. Nježni cvjetni kupčići pojavljuju se na stapkama bez listova, izbijajući iz središta lisne rozete izravno iz korijena. Latice cvjetova mogu biti žute, crvene, ljubičaste, a rjeđe i bijele boje. Jaglace nalazimo u velikom dijelu Europe, Maloj Aziji i sjevernoj Africi. Kod nas raste desetak vrsta jaglaca, a najčešće susrećemo velecvjetni jaglac (*Primula acaulis*), kojemu su u narodu dana različita imena kao što su jagorčevina, pramaliće, sunašce ili jeglič. Jaglaci sadrže cijeli niz ljekovitih tvari te se neke vrste (osobito *Primula veris*) zbog visokog sadržaja saponina u korijenu koriste kod oboljenja dišnih puteva.

Nagoviještajući novi životni ciklus biljnog carstva, cvjetovi jaglaca među prvim su vjesnicima proljeća, o čemu govori i njihovo botaničko ime *Primula* koje dolazi od latinske riječi *primus* u značenju prvi ili rani.

Jaglac u narodu zovu i vilinski pehar zbog vjerovanja da se vile vole zavući u njegove cvjetne krunice. U nordijskoj mitologiji posvećen je božici Freyi, vladarici sudbine, neba i zvijezda. Za cvjetove jaglaca govorilo se da otkrivaju ključeve do njezine palače s blagom, pa je stari naziv ove biljke bio *cvijet ključeva*.¹⁶

Priredila: Marija Anđel

*Ja sam ona čiji hvalospjev odjekuje visoko.
Ja krasim svu zemlju.
Ja sam povjetarac koji njeguje sve zeleno.
Ja potičem cvijet da iscvate zrele plodove.
Ja sam vođena od duha da nahranim najčišće potoke.
Ja sam kiša koja nastaje iz rose
zbog koje se trave smiju radošću života.
Ja sam čežnja za dobrim.*

Hildegarda od Bingena

SAN O NUKLEARNOJ ENERGIJI

Florimond Krins

Nuklearna fizika relativno je nova znanost nastala početkom dvadesetog stoljeća. Njena potencijalna primjena potaknula je maštu mnogih pisaca, poslovnih ljudi i znanstvenika koji su sanjarili o (gotovo) neograničenoj snazi i energiji. Nakon Drugog svjetskog rata, spoznajom o destruktivnoj snazi nuklearne energije, razvitak nuklearnih postrojenja sporo je napredovao. Obećanje da nikad neće nestati naftnih rezervi pokazalo se netočno tijekom prve naftne krize sedamdesetih godina prošlog stoljeća, što je potaknulo izgradnju nuklearnih elektrana širom sjeverne polutke.

Nuklearne elektrane postoje od pedesetih godina dvadesetog stoljeća, a izgrađivane su s ciljem dugoročne zamjene fosilnih goriva. Postojala je ideja bi se ogromna količina energije iz nuklearnih elektrana mogla koristiti za sintezu raznih goriva na bazi ugljika i vodika. U to je vrijeme nastao termin "energetska tranzicija". Tu je zamisao iznio talijanski fizičar Cesare Marchetti sedamdesetih godina prošlog stoljeća u svrhu tranzicije s fosilnih goriva.

Marchetti je predvidio da će prijelaz trajati pedesetak godina, što je industrija fosilnih goriva iskoristila i pravdala korištenje svojih proizvoda da bi pomogla takozvanu tranziciju.

Činjenica je da energetske tranzicije dosada nije ni bilo, nego su novi izvori energije pridodavani postojećim kako bi imali na raspolaganju više energije. Slična je situacija i s obnovljivom energijom.

Što se dogodilo s idejom kakvu je imao Marchetti? Nakon černobilske katastrofe osamdesetih godina prošlog stoljeća, upotreba nuklearne energije naišla je na dosta otpora u javnosti. Također, 1970-ih i 80-ih druge tehnike za vađenje nafte u moru potaknule su naftne kompanije da nastave s kopanjem, što je obmanjivalo javnost.

Nuklearna energija, međutim, nije zamrla. Spomenuo sam samo nuklearnu fisiju, koja podrazumijeva cijepanje atoma. Nisam spominjao moćnijeg brata blizanca nuklearnu fuziju koja nastaje spajanjem atomskih jezgri, slično nuklearnoj reakciji koja se događa u svim zvijezdama. Unutar zvijezda, atomi vodika sudaraju se u plazmi na temperaturi većoj od pet milijuna Celzijevih stupnjeva tvoreći atome helija i oslobađajući enormnu količinu energije koja daje život svemiru. Ideju reproduciranja te reakcije na Zemlji teško je ostvariti zbog tolike temperature plazme. U laboratorijima je moguće reproducirati takve reakcije, u vrlo malim količinama i uz trajanje procesa od samo nekoliko milisekundi do nekoliko sekundi.

Na jugu Francuske gradi se fuzijski reaktor nazvan ITER, koji bi trebao biti u mogućnosti reproducirati te reakcije u trajanju od nekoliko minuta i sa znatno većom količinom plazme. Međutim, primjena takvih fuzijskih reaktora u elektranama ne ulazi u okvire ITER-a i trenutno nema projekta na kojem se radi u tom cilju. Stoga je malo vjerojatno da će se nuklearna fuzija koristiti u ovom stoljeću za proizvodnju električne energije.

Nažalost, ne možemo čekati stotinu godina da energija dobivena fuzijom zamijeni energiju fosilnih goriva. Neki znanstvenici, poput astrofizičara Francoisa Roddiera, tvrde da bi posjedovanje neograničene količine energije bilo katastrofalno za naše ekosustave, jer bismo mogli preobraziti naš okoliš do neprepoznatljivosti i neodrživosti. Znanstvenici tvrde da je jedina održiva nuklearna energija ona koja dolazi od Sunca, budući da osigurava održiv tok energije na koji se Priroda prilagodila stotinama milijuna godina, a da bi čovječanstvu mogla osigurati više nego dovoljno energije za napredak u narednim tisućljećima. ☸

Šengleskog prevela: Nada Krivokuća

Cvijet nije samo cvijet. Sastoji se od potpuno necvjetnih elemenata: sunca, oblaka, vremena, prostora, zemlje, minerala, vrtlara i tako dalje. Pravi cvijet sadrži cijeli svemir.

Thich Nhat Hanh